

PREUS

Artá Un trimestre	1'50
A fora any	7'00
Al Extranjer id.	1'00

Número solt
0'10 cts.

SETMANARI CATOLIC MALLORQUI

Artá 29 Juniol de 1922

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantóns, 3

LA NOSTRA PATRONA

V

Hem vist en l'article anterior com Artá, desde la més remota antiguedat de que porem tenir noticia pels documents dels nostros Arxius Municipal i Parroquial, feia la seua festa major a la Mare de Deu de St. Salvador. D'això deduirem que li perteneixen segons Solans, totes les prerrogatives de Patrona, rito de primera classe, octava, missa *pro populo*, etc.

Però, no és solament per deduccions, apelant a la lògica, que arribam an aquesta conclusió; documents històrics nos diuen clarament, d'una manera explícita, que Artá tenia per la seua Patrona a la M. de D. St. Salvador.

En transcriurem un que en tenim a ma, entre altres que n'hem vists de diferents èpocas, el qual té la doble importància d'esser una acta del Consell de la nostra Universitat; per tant document oficial i públic, i además la d'esser molt anterior a la Bulla d' Urbá VIII de 1603.

L'acta és de la sessió tenguda pels jurats i concellers dia 23 de juny de l'any 1602, que en la part interessant al nostre objecte diu: *Mes avant los dits jurats e concellers sabens e atenents com la festa de St. Salvador se acostava y ques costume* PER ESSER NOSTRA

ADVOCADA I PATRONA DE NOSTRA VILA si faria festa o no; y axi corregueren los vots y tots en una cosa concordants foren de perer remetre dita cosa a nels jurats que fassen tot lo que veiran.

El testimoni no pot esser mes clar, mes explícit i explicatiu del concepte exacte de Patrona en que era tenguda oficialment la M. de D. de St. Salvador molt abans del Decret d'Urbá VIII.

Però, volem treure encara un altre document, posterior a tal Decret, qui confirma el dit concepte, i en certa manera porem dir que renova o ratifica l'elecció de la nostra Patrona de una manera explícita i oficial, en una ocasió en que se feia necessari tal declaració.

El reformador Urbá VIII publicà l'any 1642 la constitució *Universa*, per la qual suprimia moltes festes, i al mateix temps concedia a cada poble el dret de elegir un dia per fer festa de precepte del sant que havien tengut o volien tenir per patró. Aquesta era l'ocasió en que cada poble havia de determinar quin sant volia per patró i ferli festa de precepte.

Artá se trobava en aquest cas; precisament en la dita Constitució se suprimia la festa de la Transfiguració, dia en que havia celebrat sempre la festa de la seua Patrona.

Vataquí idò perque dia 5 de Maig de 1644 reunits jurats i con-

cellers de la Universitat, «fons proposat de paraula per lo honorable Miquel Colombes, Miquel Guiscafré, Antoni Esteirich i Miquel Moll jurats... lo Pere Sanxo, Jouan Sanxo, Pere Servera, Bartomeu Sart i Miquel Colombes i Miquel Moll jurats e concellers dient: honorables señors i savi concell, sabran com auran llevada la festa de la Transfiguració del Senyor que es la diada de Nostra Senyora de St. Salvador; y passaren los vots de un al altre y tots en una cosa concordant foren de parer que si vaja a demanar dita festa **V VOLENT-LA DE SI ALDEUANT PER PATRONA Y ADVOCADA**».

Com se veu el Consell de l'Universitat d'una manera oficial, pública i solemnement declarava amb motiu de la Constitució *Universa* que Artá volia seguir tenguent, com havia tengut ja abans a la M. de D. de St. Salvador per la seua Patrona.

CONCLUSIO

Aquests son els datos que hem trobats entre els documents que tenim replegats espigolant per dins els nostros Arxius. Essent tots ells inèdits ja tenen un valor, además del que les dona l'actualitat perque nos fan llum per determinar quin era el Titular i Patró de la nostra parroquia.

Per ells hem vist com, desde 1248 i durant els sigles tretze

catorze, quinze i setze, la parroquia d'Artá era de Sta. Maria. Ella era la Titular i, per lo mateix deduíem, la seua Patrona.

Hem vist que aquesta Sta. Maria que Artá tenia per Patrona era la M. de D. de St. Salvador, com ho proclamaven sense necessitat d'altres proves les festes anyals amb que l'honoraven els concellers, formant Concell plenari.

Finalment, hem vist documents oficials que nos presenten a la M. de D. de Sant Salvador com a patrona de la nostra vila i que el Concell de la nostra Universitat la declarava com a tal amb motiu de la Constitució *Universa*.

Aixó es lo que respón l'Historia a la pregunta que formulavem en el primer article.

Enguany el nostre Ajuntament ha renovat aquella declaració i ha demanat a Roma que l'aprovi i ratifiqui. I amb acert.

Així com altre temps la Mare de Deu de St. Salvador fou declarada patrona de la vila d'Artá perquè la salvava i protegia de les incursions dels corsaris; així també, en la renovació dels temps moderns, sia renovada aquesta declaració com expressió del desig i garantia de que segueixa exercint son Patronatge sobre la seua vila predilecte contra les incursions de les males doctrines i les corrents modernes de corrupció.

LLORENS LLITERAS PVRE

NOTES.—La Comissió suplica a tot el vezindari i d'una manera especialíssima an els dels carrers per ahont ha de passar la Processó que procurin engramar les fatxades i posar banderes.

Dia 6 a les 3 del capvespre arribarà un tren desde Palma i Sa Pobla i al vespre a les 11 i mitja en partirà un altre.

La Creu de terme

A propòsit no havíem volgut dir res més de la Creu de terme per donar la sorpresa als nostres lectors participant-los qu'està ja acabada. Faltava més montar-la i això se fa aqueixa setmana. La bassamenta el socul i canya de pedra viva han estades picades i esmolades aquí mateix. La creu propiament dita l'acaba de fer l'escultor palmessà Sacanell i a principis de la setmana entrant, serà duita a fi de poder-la beneir en les festes de St. Salvador.

Se convidà per contribuir amb el seu óbol an els artanencs benesants que viuen a fora d'aquí. Se'ls envià atent B. S. M. i molts van contestant ja i enviant una llimosna.

Una volta benèda donarem compte desde aqueixes columnes de les cantidats recullides i de lo gastat per que en tenguin coneixement tots els lectors.

Nota Agrícola

Estan acabant en l'alou les messes del batre i en les possessions no tardaran gaire. L'anyada se pot considerar coma mitjansera; a uns llocs ha estada bona i a altres dolenta. degut a la complexitat de causes que cada any, se poren anotar an el calendari del agricultor.

Dona goig en canvi, veure els nostros prats cuberts de verdor; l'abundancia de les derrerres aigos en gran part del terme feu pujar el nivell de les aigues subterranies facilitant extraordinariament el regar. Els couradors més curosos, ja la temps venen tomàtiques les quals, com son més estimades que les de fora les han donat molt bons diners.

GRANS FESTES DE ST. SALVADOR

RECTIFICACIÓ DEL PROGRAMA

Amb el fi de que arribás prest a coneixement dels nostres lectors publicarem el Programa sense anunciar les Carreres de Cavalls al Hipodrom de Carrossa perquè les gestions fetes fins llavors havien resultades infructuoses. Mes, ara redoblades les gestions per alguns diligents cavallistes d'aquesta vila s'ha lograt organisar aqueix número que tant contribuirà a realisar el caràcter de les festes. Aixó ha fet però que se canviàs l'ordre dels demés números que serà com segueix:

El dia 5 se ferà tot tal com s'ha anunciat.

El dia 6 a les 7 i mitja del dematí, bendició de la Creu de Na Bernaja.

A les 9 i mitja. Acompanyada del Ajuntament a l'Ofici amb música, i amb ball de Indios.

A les 4 del capvespre. Grans Carreres de Cavalls al Hipodrom de «Ses Fontanelles» de Carrossa amb els premis i condicions que se senyalen en el programa especial d'aquest espectacle que publicam en quarta plana.

A les 6 i mitja. Completes a St. Salvador i el Ball de Sa Cisterna.

Dia 6. A les 9 del matí partirán els nins desde el Claustre del Convent

amb ses gabies cap a la Sala i d'allà amb l'Ajuntament cap a St. Salvador aont se ferà la «Festa dels aucells». Seguidament l'Ofici en que predicarà el Rt. P. Francesc Fornés T. O. R.

A les 4 del capvespre les Carreres de Resistencia i de bixicletes amb els premis i condicions que s'anunciaren en el programa pel dia 6. Seguidament la Rifa de Sa Vadella.

A les 6. La solemníssima processó amb la Mare de Deu de St. Salvador que serà devallada cap a la Plasseta de l'Esglesia i d'allà seguirà pels carrers que segueixen: Figueretes, Castell, Pou Nou, Rafel Blanes, Párras, Monserrat Blanes, Antoni Blanes, Mestral, Sesgo, Lladoner, Careta, Palma i Penya Rotja. Entrará en el Convent i seguirá per: Calvari, Botovant, Pontarró, Puresa, Palma, Angulo, Plassa de la Constitució, Centro, Rafel Blanes, Rosa, Plassa Sant Salvador pujant fins a l'edifici de darrera el Roser aont se posará dalt un altar i desfilará después el poble per devant la imatge veneranda.

A les 9 i mitja. Concert en la Plassa del Conquistador i focs artificials.

Se cullen moltes monjetes tenres, i en camvi les patates han estades dolentes casi per tot.

De fruita primerenca, les pereres han carregat; de figues flors n'hi hagué molt poques, no hem sentit de ni-gú que en secàs; les figueres tenen bon aspecte, així com també els fruitals més típics, pereres i pomeres.

A Sa Colonia comensen ja els reims. ¡Quina llàstima, que no se fassi una exportació en regla! Segons diuen son elsmés primerencs de Mallorca.

Les ametlles comensen a badar, essent l'anyada bastant buida; surtí molta flor, verem molts d'ametlons, però els accidents en llevaren molts i prest se veren claretjar.

Ara pareix que hi ha molts de porcs malalts i se'n mor qualc'un. Deu faci que s'aturi aquesta epidèmia que duria la misèria a tantes cases.

Pagés

TRADICIÓ GABELLINA

III

Un altre dia en que es moros feren una de tantes suatjades per canostra tengué lloch aquest fet esborronador que anam a referir.

Vengueren a desembarcar a s'arenal d'es Munt Gros, i se dirigiren cap a sa possessió de Sa Mesquida.

En aquesta casa hi trobaren sa Senyora, una nina, una criada i un missatjer. Com aquests no s'en temeren fins qu'es moros hi foren demunt, succeí que no estaven gens preparats per defensar-se i poc temps despres de fer lo que pogueren, aquells pirates les fermaren i amenant los de mort si pegauen cap crit, eise s'en dugueren cap sa barca.

Durant el camí else vulien fer renegar de sa fe de Jesucrist amenant-los, pegant-los i fent-los mil suatjades d'aquesta classe.

Veient que no conseguien res des tres grans; llavors li pegaren contra aquella tendra nineta que encara no conversava be de tot, i li deixan digues «renec de Jesús»: i ella contestava sincopant sa paraula:

no .. nec Jesús; no .. nec Jesús, i li pegaren volgent reduirla, pera ella sempre plorant responia: no .. nec Jesús,

Cuant es Senyor i demás gent s'entemeren es moros ja s'havien tornat embarcar, i entrá una gran consternació entre tots els veïns del poble i cases de camp.

Es Senyor feu posar per ses vores de la mar sa senyal de redenció i aquells pirates enamorats d'aquella cantitat de dobbés, despres de molt de tems tornaren a la nostra terra sa senyora, sa nineta i sa criada.

Es missatjer quedá catiu, fos que ja l'haguessen mort, fos que les prestás un gran servici.

Marfil

Ajuntament

Sessió del dia 16

Reunit baix de la presidència del Sr. Batle s'acordá:

1.ª Donar-se per enterat del agraïment del Ajuntament de Barcelona per la bona acullida feta a la Comissió d'aquella corporació.

2.ª Aprovar l'escriptura del arrendament de la casa i cotxeria n.º 19 i 17 del carrer de Bellpuig, otorgada i firmada p'el Sr. Batle en nom i representació de l'ajuntament, el 30 de Juny pròxim passat, per l'instalació de les Escòles Nacionals de nins d'aquesta localitat.

3.ª Auxiliá amb la prestació personal an els propietaris interessats que vulguin construir clavegueres de carretera en el camí d'Aubarca i en el lloc conegut per «Amaradors de Son Pussa»

I no haguent-li res més que tractar, s'aixecá la sessió.

Crónica

DEL TEMPS.—Estam en ple estiu i naturalment, fa calor; peró no és aquella calor sofocant d'altres anys sino ben soportable. Ha fets alguns dies torts i altres xalocosos, però no s'at dir per ara un estiu carregat

ESTAT SANI

un poc més les gástriques, tant els cassos, com també engines, però ni unes ni les altres revesteixen caracter alarmant, ni hi ha cap de molta gravetat. Tampoc hi ha hagut cap mort durant la setmana.

MILLORANT.—Segons notícies el soldat Ciment Garau (a) Melindro que tengué la desgracia de caure, com diguerem al n.^o darrer, millora de cada dia. Deu vulga que estigui prest fora perill.

OPERAT.—Dissapte passat torná de Barcelona l'amo'n Jeroni Ginart (a) Pansacola de s'Estany que durant alguns mesos és estat en la clínica del Dor. Sacanella sufrint repetides i delicades operacions de les que gracies a Deu ha quedat del tot be. Avui té la satisfacció de tornar-se veure reunit amb sa familia i amb son fill el Rt P. Rafe! Ginard T. O. R. recentement arribat de Roma aont prengé i cantá Missa Nova, festa que ja ressenyarem. Sia enhorabona.

ABEURADOR NOVA.—A Nà Caregol, camí de molt de transit, se feia necessaria una abeurador i aquesta acaba de fer-se. Es petiteta, acomodada a l'importancia del camí. Com l'aigo no arriba a la carretera s'ha haguda de construir devers mitjan carrer de la nova barriada, per anar a cercar el llivell.

COMPETENCIA.—Quand diguerem en el n.^o anterior que s'havía fet crida de que en l'automóvil d'Artá a Calarratjada se pagaria 1'25 pts. haviem de dir 1'50 pts. Però dies despres se torná fer crida posant els preus Artá-Capdepera 0'75 pts. Artá-Calarratjada 1'00. Capdepera-Calarratjada 0'25 pts. D'aquesta manera s'ha lograt que Calarratjada dispongui enguany de molts de vehiculs i sumament econòmics.

—Per malaltia d'operaris i excés de treball hem hagut de fer aquest n.^o de sols quatre planes quedant-nos originals en cartera qu'anirán al pròxim n.^o

Aquest periódic está subjecte a censura esglesiaística.

catorze, quí

PODROMO

SES FONTANELLES

CARROSSA. (ARTÁ)

Grandes Carreras de Caballos

PARA EL DIA 6 DE AGOSTO DE 1922 : A LAS CUATRO DE LA TARDE

1.ª CARRERA : 8 vueltas : 13 minutos

Primer premio 250 pesetas : Segundo premio 150 pesetas

Caballo *Brillón* de D. Antonio Gili guiado por "Boira,,

„ *Vencedor* „ „ Pedro Esteva (Colono de Carrossa) guiado por "Gorrió,,

2.ª CARRERA : 4 vueltas : 6'30 minutos

Primer premio 300 pesetas : Segundo premio 200 pesetas

Caballo *Rabel* de D. Antonio Fuster (de Capdepera) guiado por "Boira,,

„ *Polo* „ „ Juan Sard guiado por "Gorrió,,

3.ª CARRERA : 6 vueltas : 9 minutos

Primer premio 500 pesetas ; Segundo premio 350 pesetas

Caballo *Neca* de D. Jaume Reínés (de Sa Pobla) guiado por "Boira,,

„ *Romero* „ „ Antonio Nabot (de S. Servera) guiado por "Gorrió,,

4.ª CARRERA : 6 vueltas : 8'50 minutos

Primer premio 600 pesetas : Segundo premio 400 pesetas

Caballo *Distinguido* de D. Jerónimo Oliver (Roig) guiado por "Boira,,

Yegua *Estrella* de D. Juan Lozano (de Barcelona) guiada por "Gorrió,,

ENTRADA GENERAL AL HIPODROMO : UNA PESETA

Por cada vehículo se cargarán 0'50 pts.

**UNA BANDA DE MUSICA AMENIZARA EL ESPECTACULO
HABRÁ TRENES EXTRAORDINARIOS.**

NOTAS.—Las entradas se despacharán en *Can Xim* y en otros cafés.
Durante el espectáculo los que no conserven la entrada tendrán que tomarla por el triple de su valor.
Si hasta el jueves se presentan más caballos del pueblo, se organizará una 5.ª carrera.